

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MƏRKƏZİ BANKI

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının 2021-2023-cü illər üçün Rəqəmsal Ödəniş Strategiyası

Mündəricat

1. QISA XÜLASƏ.....	3
2. RƏQƏMSAL ÖDƏNİŞLƏRİN CARİ VƏZİYYƏTİ VƏ MÖVCUD PROBLEMATİKA.....	5
2.1. Ölkə bazarında rəqəmsal ödənişlərin cari vəziyyəti və görülmüş işlər	5
2.2. Rəqəmsal ödəniş bazarında mövcud problemlər.....	8
3. QLOBAL TRENDLƏR	10
3.1. Nağdsız ödənişlərin dinamik artımı	10
3.2. Ödənişlər sahəsində standartlaşdırma, açıq bankçılığın inkişafı və bu istiqamətdə risklərin tənzimlənməsi.....	10
3.3. Ani ödəniş sistemlərinin və açıq bankçılıq xidmətlərinin birgə tətbiqi	10
3.4. Korporativ müştəri ödənişlərinin səmərəliliyinin artırılması istiqamətində bank-Fintex əməkdaşlığının genişləndirilməsi	11
3.5. İnnovativ rəqəmsal ödəniş texnologiyalarının sürətli inkişafı.....	11
3.6. Texnologiya nəhənglərinin rəqəmsal ödəniş bazarına daxil olması	11
3.7. Ölkə təcrübələri.....	12
4. STRATEJİ İSTİQAMƏTLƏR VƏ HƏYATA KEÇİRİLƏCƏK TƏDBİRLƏR.....	13
İstiqamət 1: Rəqəmsal ödənişlər üzrə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və innovativ həllərin təqdim edilməsi	16
Tədbir 1.1 Elektron pul və ödəniş təşkilatları üçün qanunvericilik bazasının yaradılması.....	16
Tədbir 1.2 Sandbox platformasının yaradılması və Fintex fəaliyyətinin təşviqi	16
Tədbir 1.3 Rəqəmsal xidmətlərdə müştərilərin eyniləşdirilməsi üçün müasir həllərin tətbiqi imkanının yaradılması	17
Tədbir 1.4 Elektron bankçılıq üzrə hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi.....	
İstiqamət 2: Rəqəmsal və standartlaşdırılmış ödəniş infrastrukturunun əhatə dairəsinin genişləndirilməsi	13
Tədbir 2.1 Ani Ödəniş Sisteminin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi	13
Tədbir 2.2 Maliyyə infrastrukturunda ISO20022 standartlarının tətbiqi	14
Tədbir 2.3 Ölkələrarası ödəniş infrastrukturlarının qarşılıqlı inteqrasiya məsələlərinin qiymətləndirilməsi	15

İstiqamət 3: Ödəniş ekosisteminin risk əsaslı tənzimləmə və nəzarət çərçivəsinin formalaşdırılması	18
Tədbir 3.1 Tətbiqi proqramlaşdırma interfeysi üzrə (API) standartın hazırlanması.....	18
Tədbir 3.2 QR kod standartlarının hazırlanması	18
Tədbir 3.3 Ödəniş infrastrukturunda kiber təhlükəsizlik tələblərinin gücləndirilməsi (FİNCERT) ..	19
Tədbir 3.4 Bank olmayan ödəniş xidmət təchizatçılarının fəaliyyəti üzrə nəzarət sisteminin yaradılması	19
İstiqamət 4: Rəqəmsal ödənişlər üzrə inklüzivliyin artırılması və məsafəli bank xidmətlərinə universal çıxışın təmin edilməsi.....	20
Tədbir 4.1 Agent bankçılıq tətbiqinin genişləndirilməsi	20
Tədbir 4.2 E - KYC sisteminin yaradılması	20
Tədbir 4.3 Mərkəzi Bankın rəqəmsal manat üzrə konseptual yanaşmasının müəyyən edilməsi ..	21
Tədbir 4.4 Təməssiz ödəniş həllərinin tətbiqinin genişləndirilməsi.....	22
İstiqamət 5: Biznes və əhəlinin rəqəmsal ödəniş xidmətlərindən aktiv istifadəyə təşviq edilməsi.	22
Tədbir 5.1 Biznes ödənişlərində elektron yanaşmaların təşviq edilməsi	22
Tədbir 5.2 Müxtəlif əhəli qrupları arasında rəqəmsal ödənişlərin təşviq edilməsi.....	23
Tədbir 5.3 Rəqəmsal ödənişlər və elektron bankçılıq xidmətləri ilə bağlı ölkəmiqyaslı maarifləndirmə və təbliğatın gücləndirilməsi.....	23
5. Gözlənilən nəticələr	24
6. TƏDBİRLƏR PLANI	26

1. QISA XÜLASƏ

Ölkə ərazisində ödəniş sistemlərinin sabit, etibarlı, təhlükəsiz fəaliyyətinin təşkili, əlaqələndirilməsi, tənzimlənməsi və nəzarəti, habelə müasir trendlər nəzərə alınmaqla davamlı olaraq inkişaf etdirilməsi Mərkəzi Bankın əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biridir. Qarşıya qoyulan hədəflərə nail olmaq məqsədilə Mərkəzi Bank aidiyyəti dövlət qurumları, beynəlxalq təşkilatlar və bank sektoru ilə birlikdə ölkədə elektron ödəniş sistemlərinin inkişafı və nağdsız ödənişlərin genişləndirilməsi istiqamətində davamlı olaraq ölkə miqyaslı layihələr reallaşdırır və strateji təşəbbüslər həyata keçirir.

Müasir tələblərə cavab verən Milli Ödəniş Sisteminin (MÖS) formalaşdırılması, habelə vətəndaş, biznes subyektləri və dövlət strukturları arasında nağdsız ödəniş mühitinin genişləndirilməsi məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 dekabr 2004-cü il tarixli 152 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş **“Azərbaycan Respublikasında Milli Ödəniş Sisteminin İnkişafı üzrə 2005-2007-ci illər üçün Dövlət Proqramı”** və 26 sentyabr 2018-ci il tarixli 508 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş **“2018-2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəqəmsal ödənişlərin genişləndirilməsi üzrə Dövlət Proqramı”** hazırlanmış və uğurla icra edilmişdir.

Son olaraq qəbul olunmuş Dövlət Proqramında nəzərdə tutulmuş rəqəmsal ödənişlərin institusional mühitinin daha da yaxşılaşdırılması, bank sektorunun yenidən canlandırılması, rəqəmsal ekosistemin formalaşdırılması və rəqəmsal ödənişlər üzrə maarifləndirmə və təbliğatın gücləndirilməsi strateji istiqamətləri üzrə müxtəlif tədbirlər həyata keçirilmişdir. Nəticədə, müasir ödəniş həllərini ehtiva edən **Ani Ödənişlər Sistemi** və blokçeyn əsaslı **Rəqəmsal İdentifikasiya Sistemi** yaradılmış, kart infrastrukturu təkmilləşdirilmiş, nağdsız ödəniş imkanları artırılmışdır. Ölkədə ilk dəfə olaraq təhsil müəssisələrində tələbələrə ödəniş funksionallı “smart tələbə kartları”nın verilməsinə başlanılmışdır. Pərakəndə ödənişlərdə ən son texnologiyaların dəstəklənməsi və eləcə də rəqəmsal bankçılığın inkişafı məqsədilə mövcud qanunvericiliyə bir sıra düzəlişlər edilmişdir. Ani Ödənişlər Sisteminin yaradılması çərçivəsində kiçik təsərrüfat subyektlərinə nağdsız ödənişləri qəbul etmək imkanı verən QR-kod kimi ucuz ödəniş üsullarının təqdim edilməsi imkanının yaradılması üçün müvafiq standartlar hazırlanmış və pilot olaraq seçilmiş təsərrüfat subyektlərində QR kod vasitəsilə ödənişlərin qəbuluna başlanılmışdır.

Paralel olaraq aidiyyəti dövlət qurumları tərəfindən ölkədə kölgə iqtisadiyyatının azaldılması istiqamətində həyata keçirilən kompleks tədbirlər nağdsız ödənişlərin genişləndirilməsi imkanlarını artırmışdır. Belə ki, son iki ildə aparılmış “ağarma” siyasəti nəticəsində 240 min iş yeri “kölgədən” çıxarılmış, işçi və işəgötürən arasında maliyyə

münasibətləri şəffaflaşdırılmışdır. 2017-2020-ci illər ərzində aktiv vergi ödəyicilərinin sayında 36.2%, rəsmi olaraq qeydiyyatda alınmış işçi sayında 23% artım müşahidə olunmuş, sadələşdirilmiş vergi ödəyicilərinin aktiv vergi ödəyicisində xüsusi çəkisi 32.2% azalmışdır. Kölgə iqtisadiyyatı ilə mübarizə kontekstində aparılan işlərin növbəti illərdə nağdsız ödənişlərin həcminə təsir sürəti daha da artacaqdır.

1 yanvar 2020-ci il tarixindən başlayaraq təsərrüfat subyektlərində POS-terminalların quraşdırılmaması və ya nağdsız ödənişlərin qəbulundan imtina edilməsinə görə maliyyə sanksiyalarının tətbiqinə start verilməsi mövcud sahə üzrə administrativ nəzarətin güclənməsinə şərait yaratmışdır. 2020-ci ildən başlayaraq fiziki şəxs olan istehlakçılar tərəfindən Azərbaycan Respublikasının ərazisində pərakəndə ticarət və ya ictimai iaşə fəaliyyəti göstərən şəxslərdən alınmış mallara görə ödənilmiş ƏDV-nin müəyyən hissəsinin geri qaytarılması da nağdsız ödənişləri stimullaşdırmışdır.

Həyata keçirilmiş kompleks tədbirlərə baxmayaraq, əsas fəaliyyət indikatorlarının bençmark ölkələrlə müqayisəsi potensial imkanlardan maksimum istifadə olunmadığını göstərir. Bu isə həm institusional infrastruktur, həm də ödəniş bazarı ilə əlaqəli bəzi problemlərin hələ də mövcudluğu ilə birbaşa əlaqədardır.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, nağdsız ödənişlərin inkişafına mane olan problemlərin aradan qaldırılmaq, yaşayış yerindən asılı olmayaraq ölkəmizin istənilən ərazisində əhali və biznesin ucuz və əlverişli maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanını artırmaq və rəqəmsal ödəniş xidmətlərindən istifadəsini genişləndirmək məqsədilə **“Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının 2021-2023-cü illər üçün Rəqəmsal Ödəniş Strategiyası”** hazırlanmışdır. Strategiyanın hazırlanması prosesində inkişaf etmiş və etməkdə olan ölkələrin təcrübələri öyrənilmiş, eyni zamanda onların ödəniş bazarının inkişafı üzrə hazırlanmış bir sıra strateji yol xəritələri təhlil edilmişdir.

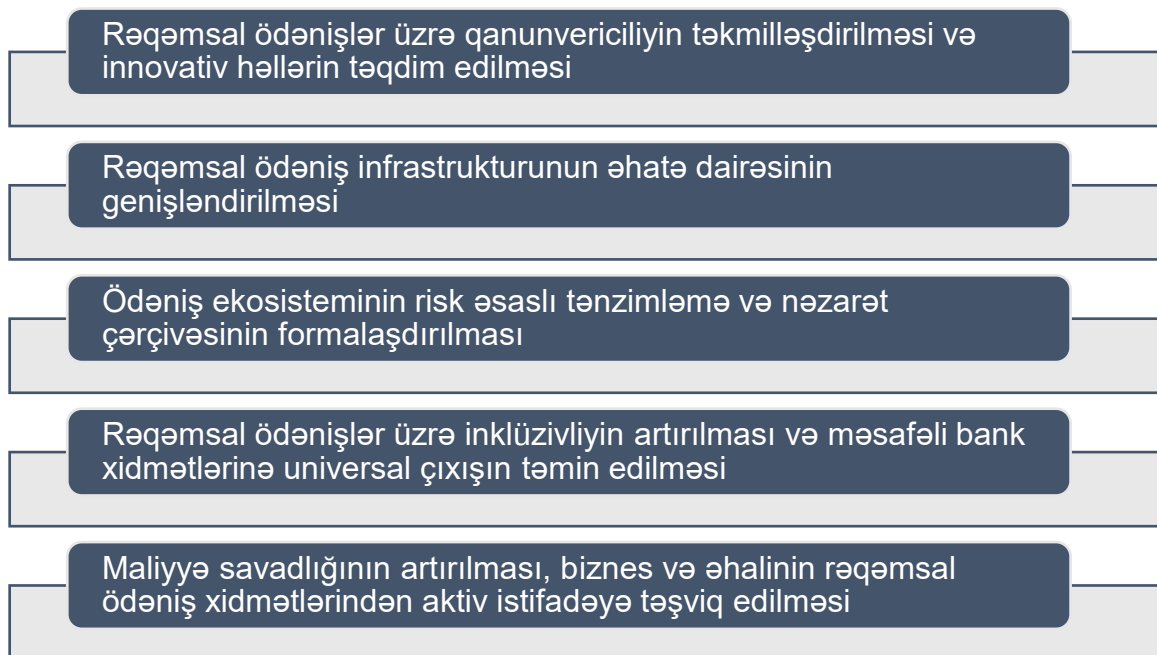
Rəqəmsal Ödəniş Strategiyasının əsas məqsədi ***dövlət, biznes və vətəndaşlar üçün rahat və əlçatan ödəniş xidmətlərinin təmin edilməsindən*** ibarətdir. Bu istiqamətdə Strategiya qarşıya qoyulmuş aşağıdakı məqsədlərə nail olunmasını hədəfləyir:

- Milli Ödəniş Sisteminin sabit, davamlı fəaliyyətinin təşkili və suverenliyinin təmin edilməsi;
- Ödəniş sferasında innovasiyaların tətbiqi üçün əlverişli hüquqi müstəvinin yaradılması;
- Rəqabət mühitinin gücləndirilməsi ilə iqtisadi subyektlərə daha sərfəli ödəniş xidmətlərinin təqdim olunması;

- Yaşayış yeri və gəlir faktorlarından asılı olmayaraq bütün əhali qrupları üçün ödəniş xidmətlərinə əlçatanlığın təmin olunması.

Ödəniş bazarı üzrə mövcud çatışmazlıqların aradan qaldırılması və beynəlxalq trendlər nəzərə alınmaqla **rəqəbətlə, innovativ və əlçatan ödəniş ekosisteminin formalaşdırılmasına** hədəflənən yeni strateji planda 5 əsas istiqamət üzrə konkret tədbirlər müəyyən edilmişdir.

Strateji istiqamətlər

2. RƏQƏMSAL ÖDƏNİŞLƏRİN CARİ VƏZİYYƏTİ VƏ MÖVCUD PROBLEMATİKA

2.1. Ölkə bazarında rəqəmsal ödənişlərin cari vəziyyəti və görülmüş işlər

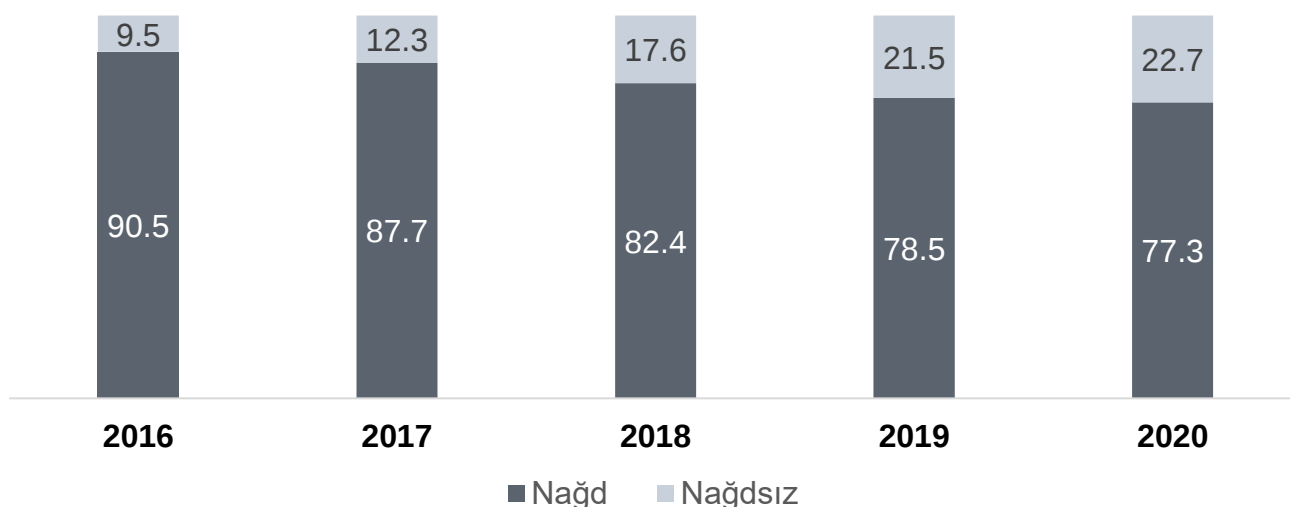
Davamlı olaraq həyata keçirilən sistemli islahatların məntiqi nəticəsi kimi Mərkəzi Bank tərəfindən qabaqcıl texnologiya və proqram təminatlarına əsaslanan arxitektura malik MÖS yaradılmışdır. 2020-ci il ərzində MÖS vasitəsilə aparılan ödəniş əməliyyatlarının ümumi həcmi 223,4 mlrd. manat, sayı isə 59,8 mln. ədəd olmuş, son 3 illə müqayisədə əməliyyatların həcmi 19% azalmış, sayı isə 50% artmışdır. Mərkəzi Bankın operatoru olduğu, büdcə ödənişləri və kütləvi xidmətlər üzrə ödənişlərin mərkəzləşdirilmiş qaydada toplanılması üçün yaradılmış Hökumət Ödəniş Portalı üzərindən 2020-ci il ərzində həyata keçirilən əməliyyatların ümumi həcmi 3.3 mlrd. manat, sayı isə 51.9 mln. ədəd təşkil etmiş, bu indikatorlar son 3 ilin göstəricilərini müvafiq olaraq 34% və 39% üstələmişdir. 2020-ci il ərzində Banklararası Kart Mərkəzi üzərindən 53.2 mln. kart

əməliyyatı aparılmış, milli valyutada əməliyyatların həcmi 2752 mln. manat, xarici valyutada isə 14.6 mln. ABŞ dolları və 3.1 mln. avro təşkil etmişdir. 2018-ci il ilə müqayisədə sistemdə emal olunan əməliyyatların ümumi sayı 1.9 dəfə, həcmi isə manat üzrə 2.8 dəfə, ABŞ dolları üzrə 2.6 dəfə, avro üzrə 1.6 dəfə artmışdır.

Kart infrastrukturu üzrə son 3 il ərzində əhəmiyyətli irəliləyişlər baş vermişdir. 01.01.2021-ci il tarixinə ölkədə fəaliyyət göstərən banklar və poçt rabitəsinin milli operatoru tərəfindən emissiya edilmiş ödəniş kartlarının ümumi sayı 9,6 mln. ədəd olmuş və bu kartların 39%-ni təmassız kartlar təşkil etmişdir. Ödəniş kartlarının ümumi sayında son 3 illə müqayisədə 44%, təmassız kartların sayında isə 5.5 dəfə artım müşahidə olunmuşdur. 01.01.2021-ci il tarixinə “Azərpoçt” MMC-nin xidmət şəbəkəsi də daxil olmaqla ölkə ərazisində ümumilikdə 2779 ədəd bankomat, 57344 ədəd POS-terminal (60%-i və ya 34181 ədədi təmassız olmaqla), 1928 ədəd ödəniş terminalı mövcud olmuşdur. 2018-ci il ilə müqayisədə bankomatların sayı 8%, təmassız POS-terminalların sayı 57%, ödəniş terminallarının sayı isə 24% artmışdır.

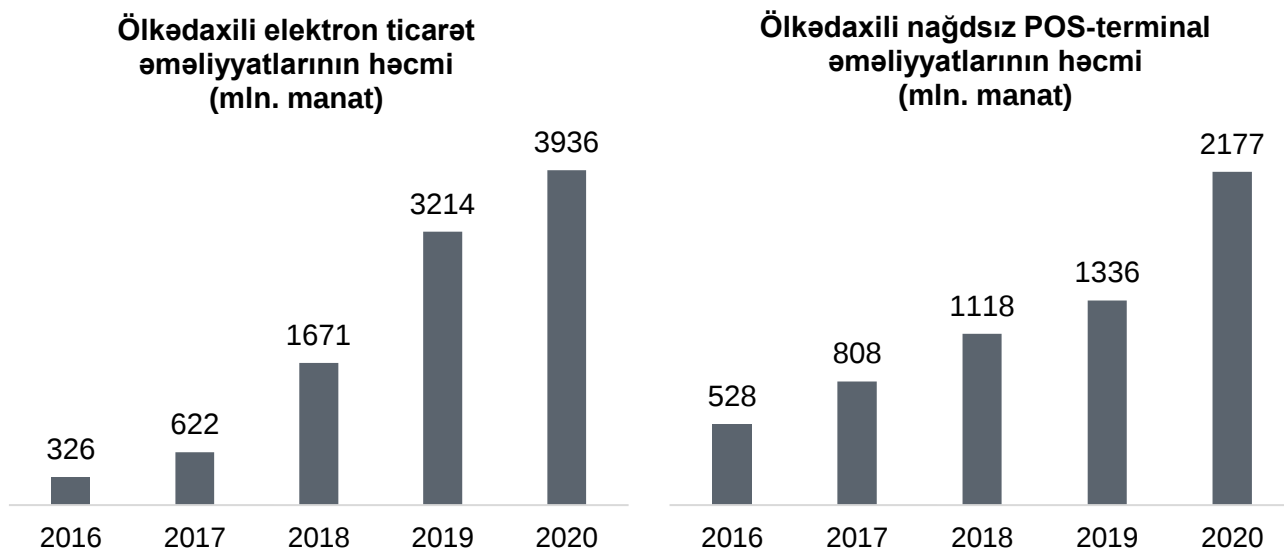
Kart ödənişlərində nağdsız hesablaşmaların xüsusi çəkisi son 5 il ərzində 9.5%-dən 22.7%-ə yüksəlmişdir. Buna baxmayaraq, bu göstərici Estoniya, Rusiya kimi qabaqcıl ölkələrdə 60-70% aralığındadır. Bu da öz növbəsində bu sahədə inkişaf potensialının böyük olduğunu göstərir. 2020-ci il ərzində ölkədə pərakəndə ticarət dövriyyəsində ödənişlərin cəmi 16%-i ödəniş kartları vasitəsilə nağdsız formada həyata keçirilmişdir. Müvafiq göstərici Türkiyədə 28%, Böyük Britaniyada 49%, Rusiyada isə 70% təşkil etmişdir.

Ödəniş kartları ilə aparılan əməliyyatların strukturu (həcm üzrə, %)

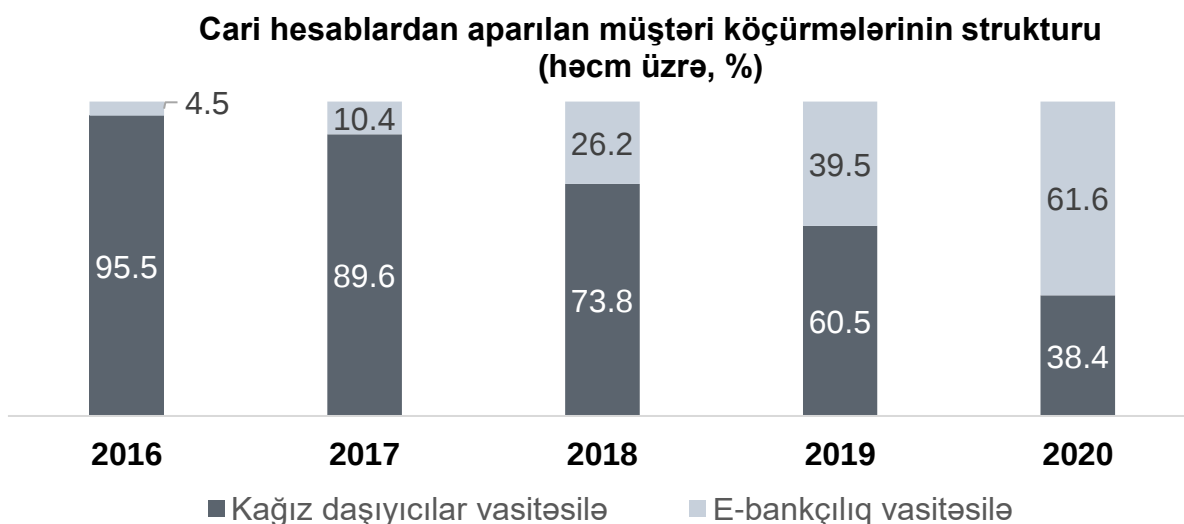
Ölkədaxili elektron ticarət əməliyyatlarının həcmi son 5 il ərzində 12.1 dəfə, POS-terminallar vasitəsilə aparılmış nağdsız əməliyyatların həcmi isə 4.1 dəfə artmışdır. 2016-

cı ildə ölkə ərazisində POS-terminal vasitəsilə aparılan nağdsız ödənişlərdə təmassız ödənişlərin xüsusi çəkisi 0.2% təşkil etdiyi halda, 2020-ci ildə bu göstərici 39% olmuşdur.

Göstəricilər üzrə qısa müddət ərzində yüksək artım tempinin müşahidə olunmasına baxmayaraq, ölkə əhalisinin nağdsız ödəniş verdişləri aşağı olaraq qalır. Belə ki, 2020-ci il ərzində Azərbaycanda 1 vətəndaş orta hesabla 15 nağdsız ödəniş həyata keçirdiyi halda, qabaqcıl ölkələrdə bu göstərici daha yüksək – Latviyada 184, Rusiyada 318, Böyük Britaniyada isə 450 olmuşdur.

Son illərdə elektron bankçılıq xidmətlərindən istifadə göstəriciləri üzrə də müsbət dinamika müşahidə olunmaqdadır. Belə ki, 2020-ci il ərzində bank müştərilərinin cari hesablarından aparılan köçürmələrin say üzrə 75.2%-i, həcm üzrə isə 61.6%-i məhz e-bankçılıq vasitəsilə reallaşdırılmışdır. Başqa sözlə desək, cari hesablardan aparılan hər 100 manat müştəri köçürməsinin 61.6 manatı internet və ya mobil bankçılıq üzərindən elektron formada həyata keçirilmişdir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, bu indikatorlar 2016-cı ilin say və həcm göstəricilərini müvafiq olaraq 47.6 və 57 faiz bəndi üstələyir.

Beynəlxalq təcrübəyə əsasən nağdsız ödənişlərdən istifadə göstəricilərinin yüksək olduğu ölkələrdə POS-terminal üzrə say göstəriciləri də yüksək olur. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2020-ci ilin sonuna Azərbaycanda hər 10 min nəfərə düşən POS-terminal sayı orta hesabla 72 ədəd təşkil etdiyi halda, Estoniyada bu göstərici 268, Rusiyada 272, Polşada isə 292 olmuşdur. Ölkə üzrə adambaşına düşən POS-terminal sayı regionlarda xüsusilə aşağıdır. 2020-ci ilin sonuna Bakı, Şirvan, Naftalan, Qax, Lənkəran və Naxçıvan şəhərləri istisna olmaqla, ölkənin digər 58 rayonunda hər 10 min nəfərə düşən POS-terminal sayı 50 ədəddən az, o cümlədən 20 rayonda bu göstərici 10-dan aşağı olmuşdur.

2.2. Rəqəmsal ödəniş bazarında mövcud problemlər

Nağdsız ödənişlərin inkişafındakı əsas maneə və nağd dövriyyənin dominant mövqeyi kölgə iqtisadiyyatının yüksək səviyyəsini şərtləndirən institusional, iqtisadi və infrastruktur faktorları ilə bağlıdır. Bununla yanaşı, ödəniş bazarında zəif rəqabət mühiti, innovasiyaları dəstəkləyən qanunvericilik bazasının olmaması, aşağı maliyyə savadlılığı, ödəniş xidmətləri üzrə tələb və təkliflə bağlı bir sıra amillər rəqəmsal ödənişlərin inkişafına mənfi təsir edir.

İqtisadiyyatın institusional strukturu və inkişaf səviyyəsindən irəli gələn problemlər:

- *Gəlirlərin yaranmasında nağd pulun dominant mövqeyi.* Əhali gəlirlərinin əsas hissəsi nağd şəkildədir: Son 2 ildə aparılmış «ağarma» siyasəti 240 min iş yerini kölgədən çıxarsa da, məşğul əhəlinin hələ kiçik hissəsi (34,4%) muzzla çalışır. Eyni zamanda, bankdankənar yüksək nağd dövriyyə ($M0/M2=53\%$) özəl sektorun qeydiyyata düşməmiş gəlirlərinin olmasını göstərir.

- *Gəlirlərin bölgüsündə qeyri-bərabərlik və aşağı şəffaflıq.* Aşağı gəlirli təbəqə (DSK: 69% məşğul əhəlinin gəliri 500 manatdan aşağıdır) maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının zəif olması səbəbindən rəqəmsal ödəniş xidmətlərindən daha az istifadə edir. Yüksək gəlirli təbəqə isə gəlir mənbələrinin aşağı şəffaflığı səbəbindən nağd ödənişlərə üstünlük verir.

- *Fiskal dominantlıq ilə əlaqədar pul təklifinin adekvat idarə olunmaması.* Pul bazasının sürətli genişlənmə trendi (son 3 ildə 2 dəfə) nağdsız ödənişlərə keçidə maneə olan önəmli amillərdəndir.

- *İqtisadi artım tempinin aşağı olması.* Son 3 ildə mal və xidmət istehsalının orta hesabla artmaması ödəniş xidmətləri üzrə tələbə də mənfi təsir etməkdədir.

Maliyyə bazarları ilə bağlı problemlər:

- *Maliyyə bazarlarının zəif inkişafı.* Likvid vəsaitlərin yerləşdirmə imkanlarının zəif olması bankları əhalinin bank hesablarında vəsait saxlamasına stimullaşdıran təşviqat kampaniyalarına maraqsız edir.

- *Rəqabət mühitinin sağlam olmaması.* Əsas kart istifadəçiləri olan pensiya və dövlət təşkilatlarının əmək haqqı layihələrinin böyük banklarda cəmləşməsi digər bankları infrastrukturun inkişafı, məhsul çeşidliliyinin artırılması, marketinq kampaniyalarının keçirilməsinə maraqsız edir və ekvayring tariflərinin optimallaşmasına mane olur.

Ödəniş bazarı ilə bağlı problemlər:

- *Rəqəmsal ödəniş təkliflərinin məhdud və baha olması.* Bank olmayan təşkilatların fəaliyyəti üzrə qanunvericiliyin mövcud olmaması onların rəqəmsal ödəniş bazarına aktiv cəlb edilməsinə mane olur. Rəqabət mühitinin zəif olması rəqəmsal məhsulların çeşidinə və əlçatanlığına təsir edir, qiymətini son istifadəçi üçün bahalı edir.

- *Nağdsız ödəniş imkanlarından zəif istifadə olunması.* Sahibkarlıq subyektləri tərəfindən yaradılan ödəniş imkanlarından zəif istifadə edilməsi dövriyyələrdə nağd pulun həcmnin yüksək olmasını şərtləndirməklə yanaşı, ödəniş təchizatçıların rəqəmsal ödənişlərə investisiya qoymaq maraqlarını azaldır. Eyni zamanda, innovativ ödəniş həlləri təqdim edən Apple Pay, Samsung Pay kimi təşkilatların ölkəyə cəlb edilməsi imkanlarını daraldır.

Maliyyə savadlılığı ilə bağlı problemlər:

Əhalinin maliyyə savadlılığının aşağı səviyyədə olması. Maliyyə xidmətləri üzrə əhalinin bilik səviyyəsinin yetərli olmaması, habelə rəqəmsal ödənişlər, onların istifadə üsulları və üstünlükləri haqqında az məlumatlı olması bu xidmətlərdən istifadə göstəricisinə mənfi təsir edir. Dünya Bankı tərəfindən aparılmış tədqiqat¹ göstərir ki, Azərbaycanda bank hesablarının açılmasına maraq əhəmiyyətli dərəcədə azdır. Regionlarda, kənd yerlərində xüsusilə evdar qadınlar və yaşlı əhali qrupları arasında maliyyə savadlılığı daha aşağıdır.

¹ <http://documents1.worldbank.org/curated/en/880631470853969754/pdf/107748-WP-P125462-PUBLIC-10-8-2016-12-5-10-AzerbaijanEnhancingFinancialCapabilityandInclusionFINAL.pdf>

3. QLOBAL TRENDLƏR

3.1. Nağdsız ödənişlərin dinamik artımı

Nağdsız ödənişlərin asanlıığı, rahatlığı, təhlükəsizliyi və sürətliliyi nəticəsində bir sıra ölkələrdə nağd pulun ictimai-iqtisadi əhəmiyyəti və əhalinin maliyyə davranışı modelləri radikal dəyişikliklərə uğramışdır. Xüsusilə də mobil telefonların kütləviləşməsi və yeni innovativ ödəniş kanallarının yaranması ilə rəqəmsal ödənişlərin dinamikasında sürətli artım baş verməkdədir.

Dünya Ödənişlər Hesabatının² 2020-ci il buraxılışına (World Payments Report 2020) əsasən, dünyada son bir il ərzində internet vasitəsilə aparılan nağdsız ödənişlərin həcmi 14.1%, mobil telefon vasitəsi ilə aparılan ödənişlərin həcmi 8.1% artmışdır. Eyni zamanda, 2020-ci ildə COVID19 pandemiyası ilə əlaqədar olaraq dünya iqtisadiyyatının həcmi daralsa da, elektron ticarət vasitəsi ilə aparılan nağdsız ödənişlərin həcmi əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Belə ki, elektron ticarətdə kredit kartı vasitəsi ilə aparılan əməliyyatların həcmi üzrə 62.4%, debet kartları üzrə isə 52.7% artım müşahidə edilmişdir.

3.2. Ödənişlər sahəsində standartlaşdırma, açıq bankçılığın inkişafı və bu istiqamətdə risklərin tənzimlənməsi

Texnoloji imkanların genişlənməsi və ödəniş bazarında yeni iştirakçıların yaranması maliyyə institutları arasında məlumat mübadiləsinin standartlaşmasına, açıq bankçılıq kimi innovativ yanaşmanın istifadəsinə təkan vermişdir. Dünyanın əksər ölkələrinin strategiyasının ana xəttini təşkil edən açıq bankçılıq, innovasiyaların inkişafını dəstəkləməklə yanaşı, bu sahədə yeni risklər yaradır. Düzgün balanslaşdırılmış tənzimləyici çərçivənin seçilməsi, maliyyə sistemində kiber təhlükəsizlik, həssas məlumatların məxfiliyinin qorunması nəzarət orqanlarının diqqət mərkəzindədir.

3.3. Ani ödəniş sistemlərinin və açıq bankçılıq xidmətlərinin birgə tətbiqi

Nağdsız ödənişlər sahəsində qabaqcıl mövqe tutan ölkələrdə müşahidə edilən son trendlərdən biri də Ani Ödəniş Sistemində açıq bankçılıq xidmətlərinin tətbiq edilməsidir. Sözügedən mexanizmin tətbiqi prosesləri optimallaşdırmaqla infrastruktur imkanlarını genişləndirməyə və banklarla yanaşı yeni ödəniş xidməti təchizatçıları tərəfindən müştərilərə innovativ ödəniş həllərinin təklif edilməsinə imkan yaradır. Nəticə etibarilə,

² <https://worldpaymentsreport.com/resources/world-payments-report-2020/>

ödənış bazarında rəqəbətlik səviyyəsi yüksəlir və ödəniş xidmətləri üzrə tariflər istifadəçilər üçün daha əlçatan səviyyədə formalaşır.

3.4. Korporativ müştəri ödənişlərinin səmərəliliyinin artırılması istiqamətində bank-Fintex əməkdaşlığının genişləndirilməsi

Son illərdə texnologiyanın sürətli inkişafı maliyyə institutlarının müştərilərlə münasibətlərini yeni keyfiyyət müstəvisinə yüksəltmiş, ənənəvi biznes modellərinin modernləşdirilməsi üçün əlavə stimullar yaratmış və yeni bazarların formalaşmasına təkan vermişdir.

Müasir şəraitdə korporativ müştərilər bank əməliyyatlarının məsafədən həyata keçirilməsi və eləcə də pul dövriyyələrinin idarə edilməsinə çəkilən xərclərin minimallaşdırılmasına maraq göstərirlər. Banklar ucuz ödəniş həlləri təqdim edən fintexlərlə əməkdaşlıq çərçivəsində korporativ müştərilərinə səmərəli həll imkanları yaratmaqda maraqlıdırlar.

3.5. İnnovativ rəqəmsal ödəniş texnologiyalarının sürətli inkişafı

Texnologiyanın dayanmadan sürətli inkişafı nəticəsində global mühitdə innovativ və müasir rəqəmsal ödəniş texnologiyaları formalaşır. Nağdsız ödənişlərdə innovasiyaların tətbiqini sürətləndirən ən önəmli meyarlardan biri də istehlakçıların tələbi və seçim üstünlükləridir. Təcrübədə istehlakçıların daha sürətli və təhlükəsiz formada həyata keçirilən ödənişlərlə bağlı tələbi innovasiyaların gələcək istiqamətlərini müəyyən edir. Yeni texnologiyalar cəmiyyət həyatının bütün sahələrində (istər elektron ticarətdə, istərsə də fiziki iş yerlərində) rəqəmsal ödənişləri sürətlə inkişaf etdirməkdədir. Bundan başqa, ani ödənişlər (Fast payments), QR (Quick Response) kodları, biometrik ödənişlər və mobil tətbiqlər, bulud (cloud) texnologiyasına əsaslanan POS cihazlar, mPOS, WeChat Pay kimi yeni üsullar şirkətlərin xərcini azaltmaqdadır.

3.6. Texnologiya nəhənglərinin rəqəmsal ödəniş bazarına daxil olması

Google, Apple, Samsung və digər bu kimi texnologiya nəhəngləri müasir trendləri nəzərə alaraq müştəriləri üçün innovativ ödəniş həlləri təqdim edirlər. Sözügedən təşkilatlar gündəlik həyatımızın ayrılmaz hissəsinə çevrilən texnoloji qurğuları ödəniş alətinə çevirməklə bu sahədə öz bazar paylarını gücləndirirlər. Dünya Ödənişlər Hesabatının 2020-ci il nəticələrinə əsasən istehlakçıların 30%-i müştərisi olduğu böyük texnoloji şirkətlərin təqdim etdiyi ödəniş xidmətlərindən aktiv istifadə etməkdədirlər.

3.7. Ölkə təcrübələri

Təcrübə 1. Fransa

“Nağdsız ödəniş alətləri üzrə Milli Strategiya” çərçivəsində 2019-2024-cü illəri əhatə edən tədbirlər planında rəqəmsal ödənişlərin inkişafı, nağdsız ödəniş alətlərinin təhlükəsizliyinin artırılması və innovasiya tətbiqlərinin sürətləndirilməsi istiqamətində aşağıdakı tədbirlər müəyyən edilmişdir:

- İstehlakçı-təsərrüfat subyekti əlaqələrində elektron ödəmələrin artırılması;
- Biznes və dövlət ödənişlərində elektron yanaşmaların təşviq edilməsi;
- Yeni identifikasiya texnologiyalarının inkişafının dəstəklənməsi;
- Ödəniş məlumatları təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi;
- Ödənişlərin fiziki məhdudiyyətli insanlar üçün daha əlçatan edilməsi;
- Maliyyə inklüzivliyinin genişləndirilməsi;
- Tətbiqi proqramlaşdırma interfeysindən (API) istifadənin genişləndirilməsi;
- Süni zəka və “böyük verilənlər”də Fransız təcrübəsinin inkişafının ödənişlərə yönəldilməsi.

Təcrübə 2. İndoneziya

“İndoneziyanın ödəniş sistemi üzrə strateji proqramı” çərçivəsində 2020-2025-ci illəri əhatə edən tədbirlər planında rəqəmsal ödənişlərin genişləndirilməsi məqsədilə irihəcmli və pərakəndə ödəniş sistemlərinin modernləşdirilməsi, vahid data mərkəzinin yaradılması və “Fintex”lərin fəaliyyətinin dəstəklənməsi prioritet istiqamətlər olaraq müəyyən edilmişdir. Bu istiqamətlər üzrə aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur:

- BI-RTGS (Bank Indonesia Real Time Gross Settlement), BI-SSSS (Bank Indonesia Scriptless Securities Settlement System) və BI-ETP (Bank Indonesia Electronic Trading Platform) sistemlərinin modernləşdirilməsi;
- Etibarlı rəqəmsal ID sistemini özündə ehtiva edən “bulud” əsaslı vahid data mərkəzinin yaradılması;
- Açıq bankçılığın inkişafı, eləcə də “Fintex”lərlə qarşılıqlı əlaqələrin gücləndirilməsi məqsədilə tətbiqi proqramlaşdırma interfeysinin (API) standartlaşdırılması;
- Ani ödəniş sisteminin əhatəliliyinin artırılması və QR kod standartının təkmilləşdirilməsi;
- Vahid lisenziyalaşdırma rejiminin təşviq edilməsi;
- Fərdi məlumatların qorunması, kiber təhlükəsizlik siyasətinin gücləndirilməsi və yeni nəzarət konsepsiyasının formalaşdırılması.

Təcrübə 3. Tayland

Tayland “Ödəniş sistemləri üzrə yol xəritəsi” çərçivəsində 2019-2021-ci illər ərzində ölkənin ödəniş sistemlərinin modernizasiyası, sistemlər üzrə xərclərin azaldılması, innovativ ödəniş həllərinin inkişafının dəstəklənməsi və inklüzivliyin genişləndirilməsi istiqamətləri üzrə aşağıdakı tədbirlərin icrasını hədəfləyir:

- PromptPay (ani ödəniş sistemi), BAHTNET (iri həcmli ödəniş sistemi) və üzv bankların sistemlərinin potensialının artırılması və risk idarəetməsinin təkmilləşdirilməsi;
- ISO20022 standartının tətbiq edilməsi;
- KYC (öz müştərini tanı) prosesində fərdlərin identifikasiyası üçün biometrik standartların tətbiq edilməsi;
- Yenilikləri təşviq etmək məqsədilə tənzimləmə rejiminin (sandbox) dəstəklənməsi;
- Hökumət və özəl sektor tərəfindən pilot layihələr vasitəsilə ticarət, ödənişlər və vergi sənədlərində tam rəqəmsal biznes proseslərinin təşviq edilməsi;
- Regionlarda yaşayan şəxslərin ödəniş xidmətləri üzrə əlçatanlığının artırılması üçün mobil ödəniş xərclərinin azaldılmasının dəstəklənməsi;
- Nəzarət prosesinin səmərəliliyini artırmaq üçün nəzarət növlərinin xidmət növlərinə və risk səviyyələrinə uyğun təkmilləşdirilməsi.

4. STRATEJİ İSTİQAMƏTLƏR VƏ HƏYATA KEÇİRİLƏCƏK TƏDBİRLƏR

İstiqamət 1: Rəqəmsal ödənişlər üzrə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və innovativ həllərin təqdim edilməsi

Tədbir 1.1 Elektron pul və ödəniş təşkilatları üçün qanunvericilik bazasının yaradılması

Rəqəmsal ödəniş bazarında bank olmayan ödəniş xidmət təchizatçılarının fəaliyyətinin təşviqi məqsədilə qabaqcıl ölkələrdə (Avropa İttifaqı, ABŞ, Sinqapur, İndoneziya və s.) yaradılmış biznes mühiti və tənzimləyici rejim bazar tələblərinə uyğun olaraq daima təkmilləşdirilməkdədir. Tənzimləyicilər innovasiyaların inkişafını təşviq etməklə yanaşı, onların tətbiqindən maliyyə sistemində, istehlakçıya dəyə biləcək ziyanın qarşısını almağa və riski minimallaşdırmağa çalışırlar. Avropa Parlamenti və Şurası tərəfindən təkmilləşdirilmiş “Daxili bazarlarda ödəniş xidmətləri” üzrə 2-ci Direktiv innovativ

onlayn və mobil ödənişlərin inkişafını, daha etibarlı və təhlükəsiz fəaliyyətini və istehlakçı hüquqlarının daha yaxşı müdafiəsini təşviq edir.

Azərbaycanda da qeyd olunan Direktiv əsasında hazırlanmış “Ödəniş xidmətləri və ödəniş sistemləri haqqında” Qanun layihəsi yeni oyunçular, o cümlədən Fintexlər daxil olmaqla, ödəniş xidməti təchizatçıları üçün bərabər bazar şəraiti yaratmaqla daha sıx integrasiya olunmuş ödəniş bazarının yaradılmasına imkan verəcəkdir. Qanun layihəsi ölkənin ödəniş bazarında yeniliyi, rəqabəti və səmərəliliyi dəstəkləyəcəkdir.

Qanun layihəsinin müvafiq dövlət strukturları ilə razılaşdırılması üzrə işlər başa çatdırılacaqdır. Eyni zamanda, qanun qəbul edildikdən sonra ödəniş təşkilatları və elektron pul təşkilatlarının fəaliyyəti üzrə qanunvericilik bazasının tam formalaşdırılması məqsədilə qaydalar və digər normativ sənədlər hazırlanacaqdır.

Tədbir 1.2 “Sandbox” platformasının yaradılması və Fintex fəaliyyətinin təşviqi

Maliyyə sahəsində innovativ şirkətlərin (Fintex) maliyyə inklüzivliyinin artırılmasında rolu nəzərə alınaraq əksər ölkələr tərəfindən bu təşkilatların fəaliyyətlərinin təşviqi üçün müxtəlif siyasət sənədləri qəbul edilir. Hazırda bir çox qabaqcıl ölkələrin tənzimləyiciləri tərəfindən innovativ məhsul və xidmətlərin maliyyə sistemində risk yaratmadan xüsusi tənzimləmə və əməliyyat mühitində sınaqdan keçirilməsinə imkanı yaradılır. Mərkəzi banklar arasında yenilikçi maliyyə texnologiyaları üzrə beynəlxalq əməkdaşlığı inkişaf etdirmək məqsədilə Beynəlxalq Hesablaşmalar Bankı (Bank International Settlements) tərəfindən “İnnovasiya Hub” yaradılmışdır. Sinqapur, Küveyt, Bəhreyn, Koreya və digər ölkələrdə “sandbox” rejimi fəaliyyət göstərir. “İnnovasiya Hub”ları və “sandbox” rejimi vasitəsilə tənzimləyicilər Fintexlərin fəaliyyəti üçün əlverişli mühit yaradır, onlarla əməkdaşlığı gücləndirirlər. Xüsusi tənzimləmə rejiminin şərtlərinin müəyyən tənzimləmə tələblərindən qismən və ya tamamilə azad olması yeni məhsul və ya xidmətin inkişafını stimullaşdırır.

Beynəlxalq təcrübədən istifadə edərək Azərbaycanda Fintexlər üçün əlverişli tənzimləyici mühitin yaradılması, onların ödəniş xidmətlərinə cəlb edilməsi, qeyri-maddi (hüquqi yardım, peşəkar konsultasiya və s.) dəstəyin verilməsi istiqamətində tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Tədbir 1.3 Rəqəmsal xidmətlərdə müştərilərin eyniləşdirilməsi üçün müasir həllərin tətbiqi imkanının yaradılması

Rəqəmsal texnologiyaların inkişafı elektron ödəyicilərlə bağlı məlumatların təhlükəsizliyi ilə əlaqədar tələbləri daha da sərtləşdirir. Təhlükəsizlik tədbirlərinin gücləndirilməsi və ödəniş prosesinin sadələşdirilməsi məqsədi ilə ödəyicinin fərdi biometrik məlumatlarından (üz təsvirinin tanınması, barmaq izi, gözün qüzehli və tor qışasının şəkli və ya səs fraqmenti) istifadə genişlənir. Biometrik məlumatlar təhlükəsizliyi ən yüksək səviyyədə təmin edə bildiyinə görə hazırda dünyanın qabaqcıl bankları müştərilərin rəqəmsal bankçılıq səhifələrinə girişi və ödənişlərin təsdiqi zamanı məhz bu tip məlumatlardan istifadə edir. Şəxsiyyətin rəqəmsal eyniləşdirilməsi sisteminin inklüzivlik, dayanıqlılıq kimi çoxsaylı faydalarına baxmayaraq, yarada biləcəyi risklərin minimallaşdırılması istiqamətində qabaqcıl ölkələr tərəfindən davamlı təhlillər aparılır.³

Analoji təcrübənin ölkəmizdə istifadəsinin genişləndirilməsi məqsədilə rəqəmsal ödənişlərin həyata keçirilməsi və elektron bankçılıqdan istifadə zamanı müştərilərin təhlükəsiz eyniləşdirilməsi üçün maliyyə qurumları ilə birlikdə biometrik üsulların praktik tətbiq sahələri təhlil ediləcək və təkliflər hazırlanacaqdır.

Tədbir 1.4 Elektron bankçılıq üzrə hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi

Hazırda ölkədə fəaliyyət göstərən bütün banklar tərəfindən bir sıra elektron bankçılıq xidmətləri göstərilməkdədir. Elektron bankçılıq bank xidmətlərinin səmərəliliyini, effektivliyini artırsa da, əməliyyat və təhlükəsizlik risklərinin, məxfilik siyasətinin təkmilləşdirilməsini zəruri edir. Müxtəlif ölkələrin tənzimləyici orqanlarının prosedur qaydalarında bu məsələlərə yanaşmaların həssaslıq dərəcəsi fərqlidir. Avropa İttifaqı, Honq Konq, Sinqapur, Hindistan kimi qabacaqcıl ölkələrin təcrübəsində elektron bankçılığın inkişafında rəqəmsal identifikasiya, optik təhlükəsizlik xüsusiyyətlərinin tətbiqinə xüsusi önəm verilir.

Elektron bankçılıq üzrə global trendlərdən biri olan "Account switching" (Bank hesablarının əlaqələndirilməsi) həlli müştəriyə şəffaf xidmət haqları əsasında banklar arasında seçim imkanı əldə etmək və öz bank hesabını istədiyi banka "daşımaq" şəraitini yaradır. Bu isə öz növbəsində banklar arasında rəqabəti gücləndirməklə xidmət haqlarının daha əlçatan səviyyədə formalaşmasına təsir göstərir.

³ https://www.gpfi.org/sites/gpfi/files/documents/G20_Digital_Identity_Onboarding.pdf

Elektron bankçılığın inkişafı üçün beynəlxalq təcrübədən çıxış edərək müvafiq qanunvericilik bazası geniş təhlil ediləcək və Bank Nəzarəti üzrə Bazel Komitəsinin tövsiyələri, FATF standartları nəzərə alınaraq təkmilləşdirilməsi istiqamətində zəruri addımlar atılacaqdır. “Account switching” (Bank hesablarının əlaqələndirilməsi) üzrə beynəlxalq təcrübə araşdırılaraq istifadə imkanları qiymətləndiriləcəkdir.

İstiqamət 2: Rəqəmsal ödəniş infrastrukturunun əhatə dairəsinin genişləndirilməsi

Tədbir 2.1 Ani Ödəniş Sisteminin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi

01 oktyabr 2020-ci il tarixində fiziki şəxslər, biznes qurumları və dövlət orqanları arasında rəqəmsal ödəniş əməliyyatlarını 24/7/365 rejimində 5-10 saniyə ərzində tam başa çatdırmağa imkan verən Ani Ödəniş Sistemi (AÖS) istismara verilmişdir. 01.01.2021-ci il tarixinə 17 bank, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Dövlət Xəzinədarlığı Agentliyi və “Azərpoçt” MMC AÖS platformasına integrasiya olunmuşdur. Növbəti mərhələdə müasir ödəniş həllərini özündə cəmləyən AÖS-ə bütün bankların qoşulması və bank müştərilərinə sistemin yaratdığı imkanların təqdim edilməsi təmin ediləcəkdir. Eyni zamanda, əhali-biznes-dövlət orqanları arasında hesablaşmalarda yaradılmış imkanların istifadəsinin inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulur. Biznes subyektlərinin AÖS üstünlüklərindən tam faydalanması üçün sistemin aidiyyəti qurumların müvafiq sistemləri ilə integrasiya imkanları araşdırılacaqdır.

Vergi, rüsum, icarə haqqı və digər büdcə ödənişlərinin, həmçinin kommunal, rabitə və digər kütləvi xidmətlər üzrə ödənişlərin mərkəzləşdirilmiş qaydada toplanılması məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən yaradılmış “Hökumət Ödəniş Portalı”na integrasiya olunmuş qurumlar üzrə ödənişlərin AÖS vasitəsilə anında hesablara daxil edilməsi imkanı genişləndiriləcəkdir.

Tədbir 2.2 Maliyyə infrastrukturunda ISO20022 standartının tətbiqi

Rəqəmsal ödənişlərin genişləndiyi bir şəraitdə rəqəmsal mühitdə maliyyə sektorunun kommunikasiyasını təkmilləşdirmək, müxtəlif standartlar, anlayışlar və formatları maliyyə sektorunda hər kəs üçün eyniləşdirmək məqsədilə aparıcı ölkələrdə ISO20022 standartının tətbiqi genişlənir. Standartın ölkənin maliyyə sektorunda tətbiqi elektron ödənişlərdə avtomatik emal əmsalını yüksəltməyə, ötürülən məlumatların dolğunluğunun artırılmasına imkan verir.

Dünyada yeni rəqəmsal texnologiyaların tətbiqinin genişlənməsi və ödəniş sistemlərinin müasirləşməsi ABŞ, Avropa İttifaqı, Böyük Britaniya, Çin, Hindistan, Kanada, Rusiya, Türkiyə, Yaponiya kimi qabaqcıl ölkələr də daxil olmaqla ISO20022 standartına keçməsi bu prosesi qlobal miqyasda trendə çevirmişdir.

SWIFT cəmiyyətinin tövsiyələrinə əsasən ödəniş sistemi operatorları 2022-ci ilin sonunadək yeni məlumat formatlarına keçid üzrə işləri tamamlamalı, beynəlxalq maliyyə ödənişlərini isə 2025-ci ilədək tam olaraq ISO20022 standartına əsasən hazırlanmış məlumat formatlarında icra etməlidir.

Beynəlxalq aləmdə baş verən yenilikləri nəzərə alaraq Azərbaycanın maliyyə sektorunda ISO20022 standartına keçid hazırlanmış tədbirlər planına uyğun olaraq təmin ediləcəkdir. Milli Ödəniş Sistemi infrastrukturunda tətbiq ediləcək ISO20022 standartlarına uyğun məlumat formatları hazırlanacaq, habelə infrastruktur komponentlərində və iştirakçıların daxili informasiya sistemlərində bu formatlardan istifadə üzrə funksional imkanlar yaradılacaqdır.

Tədbir 2.3 Ölkələrarası ödəniş infrastrukturlarının qarşılıqlı integrasiya məsələlərinin qiymətləndirilməsi

Beynəlxalq aləmdə geosiyasi proseslərin dəyişməsi maliyyə axınlarının istiqamətinə təsir göstərir. Qlobal ticarətdə ölkələrarası ödənişlərdə qarşılıqlı milli valyutalardan istifadə meylləri, müxtəlif regionlarda ölkələrin qarşılıqlı ödəniş ehtiyaclarının qarşılınması üçün iqtisadi təşəbbüslər müşahidə olunur.

Son illərdə Cənub-Şərqi Asiya Ölkələri Assosiasiyasına daxil olan ölkələr arasında ödəniş sistemlərinin integrasiya edilməsi təcrübəsi genişlənməkdədir. Avrasiya İqtisadi İttifaqı ölkələri arasında integrasiya təşəbbüsləri irəli sürülür. Ölkələrin ödəniş sistemlərində ISO20022 standartlarının tətbiqi sözügedən sistemlər arasında integrasiya prosesinin daha sürətli və effektiv həyata keçirilməsinə imkan verir. Ödəniş sistemləri arasında integrasiya ölkələrarası ödənişlərdə valyuta svop razılaşması vasitəsilə milli valyutalardan istifadə etmək şəraiti yaradır.

Azərbaycanın qonşu ölkələrlə qarşılıqlı ticarət hesablaşmaları üzrə ehtiyaclarının ödənilməsi, eyni zamanda daha rahat və ucuz başa gələn alternativ ödəniş üsullarının yaradılması üçün ölkələrarası ödəniş infrastrukturlarının integrasiyası üzrə təhlillər aparılacaq və qiymətləndirmələr əsasında təkliflər hazırlanacaqdır.

İstiqamət 3: Ödəniş ekosisteminin risk əsaslı tənzimləmə və nəzarət çərçivəsinin formalaşdırılması

Tədbir 3.1 Tətbiqi proqramlaşdırma interfeysi üzrə (API) standartın hazırlanması

Maliyyə sektoru hal-hazırda dərin bir transformasiya prosesindən keçir. Fərdi və korporativ müştərilərə dair maliyyə məlumatlarını üçüncü tərəflərlə bölüşməyə imkan verən Açıq bankçılıq konsepsiyası Fintex kimi tanınan yeni maliyyə texnologiyaları təminatçılarının yüksəlişinə imkan yaratmışdır. Bu yeni paradigma ənənəvi maliyyə xidmətləri sektorunu daha dinamik və rəqabətli bir bazara çevirmə potensialına malikdir. Nəticədə, startaplar, mövcud iri maliyyə xidmətləri təchizatçıları ilə bərabər əsasda rəqabət aparan yeni məhsul və xidmətlər təklif edə bilirlər.

Bənçmark ölkələrin təcrübəsinə əsaslanaraq Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı tərəfindən mərkəzləşdirilmiş API infrastrukturuna keçid nəzərdə tutulur və maliyyə sektorunun rəqəmsallaşdırılması istiqamətində 3 API kateqoriyasının tətbiqi planlaşdırılır: 1) “Open Data” - bank məhsulları, filial və şöbələr, bankomatlar, valyuta məzənnələri və s. kimi açıq məlumatların təqdim olunması 2) “AISP” - hesabların siyahısı, hesab qalığı, tranzaksiyalar haqqında məlumat; 3) “PISP” - ödənişlərin həyata keçirilməsi (initiation).

İlkin mərhələdə bu API-lərin mərkəzi platforması olan BankAPI infrastrukturunun yaradılması və həmin infrastruktur vasitəsilə startapların bank sektoruna integrasiyası təmin olunacaqdır. Bu istiqamətdə aparılacaq işlər çərçivəsində ölkədə açıq bankçılıq standartının tətbiqi məqsədilə Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası ilə birgə bank sektoru üzrə sorğuların keçirilməsi, cari hazırlıq vəziyyətinin qiymətləndirilməsi və nəticədə “Açıq bankçılığın tətbiqi üzrə yol xəritəsi”nin hazırlanması nəzərdə tutulmuşdur.

Tədbir 3.2 QR kod standartlarının hazırlanması

Son illərdə texnologiyanın sürətlə inkişaf etdiyi və önəm verildiyi ölkələrdə QR kod vasitəsi ilə aparılan ödənişlərin əhatə dairəsinin əhəmiyyətli dərəcədə genişlənməsi adıçəkilən innovativ həll üzrə standart və prosedurların yaradılmasına zərurət yaratmışdır. Bu standartların hazırlanması ölkədaxili QR kod ödənişlərinin qəbul edilməsində pərakəndəliyin qarşısını almaqla yanaşı, effektivliyin artırılmasına və təhlükəsizliyin yüksəldilməsinə imkan verir. Standartlar eyni zamanda ölkələrarası QR ödənişlərinin qəbulu imkanlarının yaradılmasını asanlaşdırır. Hindistan və Sinqapur, Polşa və Danimarka, Tayland ilə Kamboca ölkələri arasında QR kodla ödəniş imkanları uğurla

istifadə edilir. Ölkələrarası integrasiya bir ölkənin vətəndaşına digər ölkədə mobil tətbiqlər vasitəsilə QR kodları skan edərək ödəniş etmək imkanı verir. Bu xidmət ölkələrarası daha ucuz ödəniş həllərinin tətbiqi imkanlarını verməklə yanaşı, rəqəmsal ödənişləri təşviq edir.

Beynəlxalq təcrübədən istifadə edilməklə ölkədə QR kod ödənişləri üzrə vahid standartlar hazırlanacaqdır. Növbəti mərhələdə isə iqtisadi və turizm əlaqələrinin geniş olduğu ölkələr ilə QR ödənişlərinin qəbulu imkanları qiymətləndiriləcəkdir.

Tədbir 3.3 Ödəniş infrastrukturunda kiber təhlükəsizlik tələblərinin gücləndirilməsi (FİNCERT)

Nağdsız ödənişlərdən istifadənin günü-gündən artması bu sahədə təhlükəsizlik tələblərinin gücləndirilməsini tələb edir. Maliyyə institutları baş verə biləcək informasiya və kiber təhdidlərin vaxtında qarşısının alınması və preventiv tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədilə müvafiq təhlükəsizlik sistemlərinə malik olmalıdırlar. Təcrübədə tənzimləyicilər tərəfindən FİNCERT – maliyyə bazarı iştirakçıları, hüquq-mühafizə orqanları, telekommunikasiya provayderləri, sistem integratorları və informasiya təhlükəsizliyi fəaliyyəti ilə məşğul olan digər şirkətlər arasında məlumat mübadiləsi sisteminin qurulması müşahidə edilir. FİNCERT maliyyə sahəsində baş verən informasiya və kiber təhlükəsizlik insidentlərinin toplanılması, qiymətləndirilməsi və qarşısının alınması məqsədilə digər bazar iştirakçılarının məlumatlandırılması işini təşkil edir. Bununla da, FİNCERT ortaya çıxan təhdidlərə tez bir zamanda cavab verməyə, yayılmasının qarşısını almağa və maliyyə qurumlarının və müştərilərinin zərərərini azaltmağa kömək edir.

Mərkəzi Bank tərəfindən maliyyə qurumlarının İT və ödəniş infrastrukturunun kiber təhlükəsizlik tələblərinin gücləndirilməsi məqsədilə “Təhlükəsizlik əməliyyatları mərkəzi” yaradılacaq və müvafiq nəzarət çərçivəsi formalaşdırılacaqdır.

Tədbir 3.4 Bank olmayan ödəniş xidmət təchizatçılarının fəaliyyəti üzrə nəzarət sisteminin yaradılması

Bank olmayan ödəniş xidmət təchizatçılarının, o cümlədən Fintexlərin ödəniş bazarına cəlb olunması rəqabətliliyin yüksəldilməsi, ödəniş xidmətlərinin çeşidinin və effektivliyinin artırılmasına müsbət təsir etsə də, rəqulyatorlar qarşısında yeni çağırışlar yaradır və nəzarətin yeni çərçivəsinin müəyyən edilməsini zəruri edir. SupTech⁴ həlləri nəzarət orqanları tərəfindən müasir texnologiyalardan istifadə etməklə nəzarət subyektləri

⁴ <https://www.bis.org/fsi/publ/insights9.pdf>

üzrə məlumatların toplanması və təhlili əsasında effektiv nəzarət mexanizmlərinin qurulmasına imkan verir. Sözügedən mexanizm müvafiq subyektlər üzərində proaktiv nəzarəti təmin etməklə yanaşı, məlumat emalını avtomatlaşdırmağa imkan verir. Nəticə etibarilə, effektiv nəzarətin təmini üçün toplanılması zəruri hesab olunan məlumatların dəqiqliyi artır, daha detallı təhlillərin aparılması və tənzimləyici qurum tərəfindən çevik müdaxilə mexanizmlərinin formalaşdırılmasına şərait yaranır.

Mərkəzi Bank tərəfindən yaradılan "Maliyyə bazarlarında nəzarət məqsədilə vahid monitoring sistemi"nin imkanlarının ödəniş təşkilatları və elektron pul təşkilatlarının əhatə edilməsi imkanları qiymətləndiriləcəkdir. Vahid monitoring sistemi təşkilatların lisenziyaləşmə proseslərinin avtomatlaşdırılmasına, nəzarət subyektləri üzrə vahid hesabatlıq sisteminin formalaşdırılmasına, məlumat bazasının operativ emalına imkan verəcəkdir.

İstiqamət 4: Rəqəmsal ödənişlər üzrə inklüzivliyin artırılması və məsafəli bank xidmətlərinə universal çıxışın təmin edilməsi

Tədbir 4.1 Agent bankçılıq tətbiqinin genişləndirilməsi

Maliyyə inklüzivliyinin inkişaf etdirilməsinin prioritet hədəf olduğu bir çox ölkələrdə ödəniş agentləri şəbəkəsinin yaradılması təcrübəsi uğurla tətbiq edilir. Maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının genişlənməsi, habelə bu xidmətlərin daha effektiv formada təqdim olunmasında maliyyə institutlarının ödəniş agentləri şəbəkəsi mühüm rol oynayır. Qanunvericilikdə digər maliyyə institutlarına münasibətdə məhdud xidmətlər göstərən ödəniş agentlərinə qarşı daha yumşaq tələblərin müəyyən edilməsi və təqdim edilən ödəniş xidmətlərinin müxtəlifliyi ödəniş agentləri şəbəkəsinin daha sürətli inkişafına təkan verir.

Bu səbəbdən, "Agent bankçılıq modeli" layihəsinin hazırlanması və ölkənin ən ucqar yerlərində belə maliyyə xidmətlərinin həm əhali, həm də biznes qurumları üçün əlçatan olması təmin ediləcəkdir.

Tədbir 4.2 E - KYC sisteminin yaradılması

Müasir dövrdə rəqəmsallaşan biznes prosesləri və bank əməliyyatları "Öz Müştərini Tanı" (KYC) sisteminin də rəqəmsallaşmasına ehtiyacı artırmışdır. E-KYC-nin biznes proseslərə integrasiyası bank-müştəri münasibətlərini yeni xidmət müstəvisinə yüksəldir, müştərilərə daha sürətlə, səmərəli və dəqiq xidmətin göstərilməsinə imkan yaradır. İnkişaf etmiş Qərbi və Asiya ölkələri ilə yanaşı, ərəb ölkələrində də E-KYC sisteminin yaradılması

təcrübəsi genişlənməkdədir. Ərəb Regional Fintex İşçi Qrupu tərəfindən “Ərəb Regionunda Rəqəmsal şəxsiyyətin eyniləşdirilməsi və E-KYC” təlimatı hazırlanmışdır. Bəhreyyədə yaradılmış “BENEFIT” adlı E-KYC sistemi ölkədə bütün maliyyə qurumlarının müştəriləri üçün çıxışı təmin edir.

Hazırda Mərkəzi Bank tərəfindən yaradılmış Rəqəmsal İdentifikasiya Sistemi çirklə pulların yuyulması və qeyri-qanuni yolla əldə edilmiş gəlirlərin leqallaşdırılmasına qarşı mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsi məqsədilə “World Check” beynəlxalq məlumat bazasına və Maliyyə Monitoring Xidmətinin sanksiya tətbiq olunmalı şəxslər üzrə bazaya inteqrasiya edilmişdir. Məsafədən bank məhsul və xidmətlərinin əldə edilməsi zamanı fiziki və hüquqi şəxslərin həmin bazalarda yoxlanılması imkanı yaradılmışdır.

Müxtəlif ölkələrin təcrübələri əsasında, Mərkəzi Bank tərəfindən yaradılmış Rəqəmsal İdentifikasiya Sisteminin imkanlarından istifadə edərək, E-KYC sisteminin tətbiqi üzrə tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Tədbir 4.3 Mərkəzi Bankın rəqəmsal manat üzrə konseptual yanaşmasının müəyyən edilməsi

Müasir texnologiyaların sürətlə inkişafı global iqtisadiyyatın rəqəmsallaşmasına təkan verməklə yanaşı global ticarətin və maliyyə sisteminin arxitekturasında köklü dəyişiklərə səbəb olub. Nəticədə, müasir dövrün rəqəmsallaşma çağırışlarına cavab olaraq, mərkəzi banklar tərəfindən emissiya edilən pullarla yanaşı “rəqəmsal valyuta”lar da yarandı. Rəqəmsal valyuta qeyri-nağd pul olmaqla iqtisadi subyektlər arasında həm ödəniş, həm də investisiya aləti kimi çıxış edir. Rəqəmsal valyuta iqtisadi subyektlər arasında hesablaşmaların sürətli və onlayn rejimdə keçirilməsinə imkan verməklə tranzaksiya xərclərini əhəmiyyətli azaldır. Mərkəzi banklar tərəfindən emissiya olunan rəqəmsal valyuta (CBDC) özəl sektorun buraxdığı valyutalardan (məs: Bitcoin, Ethereum və Ripple) fərqlənir. Belə ki, təcrübədə özəl sektor tərəfindən emissiya olunan valyutaların dəyərində yüksək dəyişkənlik olur.

Makroiqtisadi və maliyyə sabitliyi üzrə vacib tənzimləyici institut kimi Mərkəzi Bank dünyada rəqəmsal valyutanın tətbiqi üzrə layihələrin icrasını, həyata keçirilən tədqiqatları, bu mövzuya həsr olunmuş diskussiyaları diqqətdə saxlayır. Dünyanın aparıcı mərkəzi bankları kimi rəqəmsal valyutanın global iqtisadiyyatın rəqəmsal transformasiyasına təsiri istiqamətində araşdırmalarını davam etdiriləcəkdir. Mərkəzi Bank tərəfindən rəqəmsal valyutaların yarada biləcəkləri təhdidlərin və imkanların öyrənilməsi, həmçinin daxili bazarın hazırlıq səviyyəsinin təhlili aparılacaqdır.

Tədbir 4.4 Təmassız ödəniş həllərinin tətbiqinin genişləndirilməsi

Son illərdə global miqyasda təmassız xidmətlərdən istifadə trendə çevrilmişdir. Sadəlik, rahatlıq, təhlükəsizlik və səmərəlilik baxımından gündəlik həyatda ödəniş kartları ilə yanaşı QR və NFC texnologiyalarını dəstəkləyən mobil qurğular vasitəsilə nağdsız ödənişlərin tətbiq sahəsi genişlənməkdədir. Dünyada müxtəlif ölkələrin tənzimləyici qurumları və mərkəzi bankları, xüsusilə Asiya ölkələrində (Çin, Hindistan, Honq Konq, Sinqapur, Malaziya və digər) maliyyə inklüzivliyinin təşviqi üçün QR ödənişlərinin artırılması istiqamətində tədbirlər görür. ABŞ və Avstraliya kimi yüksək inkişaf etmiş ölkələrin ödəniş bazarlarında isə istehlakçılar və ticarət subyektlərinin kartlar və ya NFC texnologiyasından istifadə meyli daha genişdir.

Azərbaycanda AÖS-ün QR ödəniş funksionallığının tətbiq sahələrinin müəyyən olunması üçün bank sektoru və aidiyyəti dövlət qurumları ilə birlikdə müvafiq tədbirlər görülməkdədir. Sözügedən əməkdaşlıq çərçivəsində nəqliyyat və parklamada təmassız ödənişlərdən istifadə imkanlarının yaradılması təşviq ediləcəkdir. Eyni zamanda, bank sektoru ilə birlikdə ölkədə təmassız ödəniş kartı infrastrukturuna tam keçid üçün mərhələli keçid planı hazırlanacaqdır.

İstiqamət 5: Maliyyə savadlığının artırılması, biznes və əhəlinin rəqəmsal ödəniş xidmətlərindən aktiv istifadəyə təşviq edilməsi

Tədbir 5.1 Biznes ödənişlərində elektron yanaşmaların təşviq edilməsi

Biznes qurumları əsas iqtisadi subyektlər olmaqla, yaradılan maliyyə və ödəniş xidmətlərinin əsas istifadəçiləri hesab olunur. Biznes və maliyyə institutları, biznes və dövlət qurumları arasında xidmətlərin tam elektronlaşdırılması kağız daşıyıcıların aradan qaldırılmasına və proseslərin effektivliyinin artırılmasına kömək edir. Fransanın "Milli Ödəniş Strategiyası"na əsasən biznes sahələrdə elektron ödənişlərdən istifadənin artması ilə bərabər elektron fakturaların tətbiqi təsərrüfat subyektlərində hesablaşma prosedurlarını təkmilləşdirərək ödəniş müddətlərini kəskin şəkildə azaltmağa imkan verəcəkdir.

Ölkədə biznes ödənişlərində kağız daşıyıcılarının aradan qaldırılması, ödəniş sənədlərinin təkmilləşdirilməsi, ödəniş sənədləri ilə elektron qaimə - fakturalar arasında uyğunluğun təmin edilməsi məqsədilə aidiyyəti qurum və banklarla birlikdə tədbirlər həyata keçiriləcəkdir. Eyni zamanda, elektron qaimə-fakturaların AÖS infrastrukturuna vasitəsilə ödənilməsi imkanları araşdırılacaqdır.

Tədbir 5.2 Müxtəlif əhali qrupları arasında rəqəmsal ödənişlərin təşviq edilməsi

2020-ci ildə ölkə banklarının müştəriləri arasında keçirilmiş sorğu nəticələrinə əsasən 75% müştəri kağız daşıyıcılarla müqayisədə elektron bankçılıqdan istifadə edilməklə aparılan ödənişlərdə tarif fərqinin olmadığını bildirmişdir. Bununla yanaşı, 64.7% müştəri elektron bankçılıq xidmətləri vasitəsilə təqdim olunan stimullaşdırıcı kampaniyalardan faydalandığını qeyd etmişdir.

Rəqəmsal ödənişlərin genişləndirilməsi məqsədilə həyata keçirilən tədbirlər çərçivəsində stimullaşdırıcı mexanizmlər mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Banklar tərəfindən dövrü olaraq stimullaşdırıcı kampaniyaların keçirilməsi, habelə ödənişlərə görə "cashback"-in hesablanması, mil proqramları və bu kimi tədbirlər təşviqin əsas komponentləri olmaqla, əhalidə nağdsız ödəniş verənlərinin formalaşdırılmasına və nağd puldan istifadəyə marağın azaldılmasına səbəb olur.

Rəqəmsal ödənişlərin stimullaşdırılması və əhalidə nağdsız ödəniş verənlərinin formalaşdırılması məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən banklar, beynəlxalq kart təşkilatları və digər aidiyyəti qurumlarla birlikdə müxtəlif təşviqat kampaniyaları həyata keçiriləcəkdir.

Tədbir 5.3 Rəqəmsal ödənişlər və elektron bankçılıq xidmətləri ilə bağlı ölkəmiqyaslı maarifləndirmə və təbliğatın gücləndirilməsi

2020-ci ildə ölkədə fəaliyyət göstərən bankların müştəriləri arasında keçirilmiş sorğu nəticələrinə əsasən rəqəmsal bankçılıq xidmətlərindən yalnız müştərilərin 56.7%-i istifadə edir. Rəqəmsal ödənişlər və elektron bankçılıq xidmətləri özündə bir sıra innovativ yenilikləri birləşdirməklə, həmin xidmətlərdən yararlanmaq üçün xüsusi bacarıqlar da tələb edir. Xüsusilə əhalinin mobil qurğular və kompüterlərdən istifadə üzrə biliklərinin yetərli olmaması bu xidmətlərdən istifadənin kütləviləşməsinə maneə törədir. Eyni zamanda, banklara inamın aşağı olması sözügedən xidmətlərdən istifadənin təhlükəsizliyini də şübhə altına almış olur.

Rəqəmsal ödənişlərlə bağlı ictimai məlumatlılığın və inamın artırılması məqsədilə dövrü olaraq banklar, bank olmayan ödəniş xidməti təchizatçıları və beynəlxalq kart təşkilatları ilə birgə rəqəmsal ödənişlər və elektron bankçılıq xidmətlərinin üstünlükləri, təhlükəsiz istifadəsi barədə ölkəmiqyaslı maarifləndirmə və təbliğat tədbirləri təşkil ediləcəkdir.

5. Gözlənilən nəticələr

“Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının 2021-2023-cü illər üçün Rəqəmsal Ödəniş Strategiyası” üzrə nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrası dövlət, biznes və vətəndaş maraqlarının dəstəklənməsini təmin etməklə ölkədə rəqabətli, innovativ və əlçatan ödəniş mühitinin formalaşmasına imkan verəcəkdir.

Nağdsız ödənişlərin həcmnin genişlənməsi iqtisadi dövriyyələr üzrə şəffaflığı artırmaqla, kölgə iqtisadiyyatının payının əhəmiyyətli azalmasına və dövlət büdcəsinə toplanılan büdcə gəlirlərinin artımına təkan verəcəkdir. Pul kütləsinin banklarda toplanması investisiya imkanlarının genişlənməsinə, habelə nağd pulun idarə edilməsi üzrə xərclərin azaldılmasına şərait yaradacaqdır.

Rəqəmsal ödəniş xidmətlərinin inkişafı biznes subyektləri ilə maliyyə qurumları arasında münasibətlərin elektronlaşdırılması, innovasiyalara əsaslanan yeni biznes modellərinin tətbiqi, xüsusilə kiçik və orta sahibkarlıq segmenti üçün əməliyyat xərclərinin azaldılması baxımından yeni imkanlar formalaşdıracaqdır.

Strategiyanın reallaşdırılması eyni zamanda maliyyə inklüzivliyinin artırılması istiqamətində fəaliyyətin dəstəklənməsi və maliyyə xidmətlərinin məsafədən əldə olunması imkanlarını genişləndirəcəkdir. Ödəniş bazarına yeni oyunçular – Fintexlərin daxil olması sözügedən sahədə rəqabət mühitinin dərinləşməsi və istifadəçilər üçün daha əlçatan ödəniş tariflərinin formalaşmasına dəstək olacaqdır. Bununla yanaşı, təbliğat və təşviqat xarakterli tədbirlər sayəsində əhəlinin maliyyə savadlılığı yüksələcək, “Nağdsız cəmiyyət”in formalaşması prosesi sürətlənəcəkdir.

Əsas fəaliyyət indikatorları üzrə gözlənilən nəticələr

Əsas fəaliyyət indikatorları		Cari status	2021	2022	2023
Təmassız ödənişləri dəstəkləyən kartların xüsusi çəkisi (%)		39	50	60	70
Təmassız ödənişləri dəstəkləyən POS-terminalların xüsusi çəkisi (%)		60	67	74	80
Kart əməliyyatlarında nağdsız dövriyyənin xüsusi çəkisi (%)	say üzrə	58	62	66	70
	həcm üzrə	23	30	35	40
Pərakəndə ticarət dövriyyəsində nağdsız əməliyyatların payı (həcm üzrə, %)		16	19	21	25
Cari hesablardan aparılan müştəri köçürmələrində elektron bankçılığın xüsusi çəkisi (%)	say üzrə	75	80	85	90
	həcm üzrə	62	69	77	85

6. TƏDBİRLƏR PLANI

No	Tədbirin adı	İcra müddəti
İstiqamət 1: Rəqəmsal ödənişlər üzrə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və innovativ həllərin təqdim edilməsi		2021-2023
1.1 Elektron pul və ödəniş təşkilatları üçün qanunvericilik bazasının yaradılması		2021-2022
1.1.1	“Ödəniş xidmətləri və ödəniş sistemləri haqqında” Qanun layihəsinin müvafiq dövlət strukturları ilə tam razılaşdırılması və hökumətə təqdim edilməsi	2021
1.1.2	Qanunun qəbulundan sonra ödəniş təşkilatları və elektron pul təşkilatlarının fəaliyyətinin təşkili üzrə qaydaların və digər normativ sənədlərin hazırlanması	2021-2022
1.2 Sandbox platformasının yaradılması və Fintex fəaliyyətinin təşviqi		2022-2023
1.2.1	Beynəlxalq təcrübədən istifadə etməklə Fintexlər üçün xüsusi tənzimləmə rejiminin yaradılması	2022
1.2.2	Fintexlərin ödəniş xidmətlərinə cəlb edilməsi üçün təşviqedici tədbirlərin görülməsi	2022-2023
1.3 Rəqəmsal xidmətlərdə müştərilərin eyniləşdirilməsi üçün müasir həllərin tətbiqi imkanının yaradılması		2022-2023
1.3.1	Rəqəmsal xidmətlərdə müştərilərin eyniləşdirilməsi üçün müasir həllərin öyrənilməsi	2021-2022
1.3.2	Müasir müştəri eyniləşdirmə həllinin hazırlanması	2022-2023
1.4 Elektron bankçılıq üzrə hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi		2021-2023
1.4.1	Banklarla birlikdə elektron bankçılıq üzrə minimal xidmət zənbilinin müəyyən edilməsi	2022
1.4.2	Elektron bankçılıq xidmətlərinin göstərilməsi üzrə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi	2021-2022
1.4.3	Elektron bankçılıq üzrə qəbul edilmiş yeni tələblərə uyğun bankların qiymətləndirilməsi	2023
1.4.4	“Account switching” (Bank hesablarının əlaqələndirilməsi) üzrə beynəlxalq təcrübənin araşdırılması	2023
İstiqamət 2: Rəqəmsal ödəniş infrastrukturunun əhatə dairəsinin genişləndirilməsi		2021-2023
2.1 Ani Ödəniş Sisteminin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi		2021-2023
2.1.1	Bütün bankların AÖS-ə integrasiyasının tamamlanması	2022

2.1.2	Hesabat formalarının təkmilləşdirilməsi	2021-2022
2.1.3	Mübahisəli hallar üzrə modulun təkmilləşdirilməsi	2021
2.1.4	AÖS Portalının yaradılması	2021
2.1.5	Hökumət Ödəniş Portalına integrasiya olunmuş qurumlar üzrə ödənişlərin AÖS vasitəsilə həyata keçirilməsi funksionallığının istismara verilməsi	2021
2.1.6	AÖS-ün əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, yeni təşkilatların sistemə integrasiyası üzrə işlərin davam etdirilməsi	2022-2023
2.2 Maliyyə infrastrukturunda ISO20022 standartlarının tətbiqi		2021-2023
2.2.1	ISO20022 standartına uyğun məlumat formatlarının yaradılması	2021
2.2.2	MÖS infrastrukturunda ISO20022 standartından istifadə üzrə imkanların yaradılması	2021
2.2.3	MÖS infrastrukturunu iştirakçılarının daxili informasiya sistemlərində ISO20022 standartından istifadə üzrə imkanların yaradılması	2021-2022
2.2.4	MÖS infrastrukturunu komponentlərinin ISO20022 standartını dəstəkləyən yeni versiyalarının real rejimdə istifadəyə verilməsi	2021
2.2.5	İştirakçıların ISO20022 standartına uyğun məlumat formatlarından real rejimdə istifadəyə keçidin təmin edilməsi	2021-2022
2.2.6	İştirakçı təşkilatların SWIFT infrastrukturunda aparılan əməliyyatlarda ISO20022 standartından istifadə üzrə işlərin təşkili	2022-2023
2.3 Ölkələrarası ödəniş infrastrukturunun qarşılıqlı integrasiya məsələlərinin qiymətləndirilməsi		2022-2023
2.3.1	Qonşu ölkələr ilə qarşılıqlı hesablaşmaların aparılması imkanlarının araşdırılması	2022
2.3.2	Təkliflər hazırlayaraq tərəflərlə müzakirəsi və aidiyyəti üzrə təqdim edilməsi	2022-2023
İstiqamət 3: Ödəniş ekosisteminin risk əsaslı tənzimləmə və nəzarət çərçivəsinin formalaşdırılması		2021-2023
3.1 Tətbiqi proqramlaşdırma interfeysi üzrə (API) standartın hazırlanması		2021-2023
3.1.1	Beynəlxalq ekspertlərin cəlb edilməsi ilə "Açıq bankçılığın tətbiqi üzrə Yol Xətiresi"nin hazırlanması	2021-2022
3.1.2	Açıq bankçılıq üzrə mərkəzləşdirilmiş API infrastrukturunun (BankAPI) yaradılması	2021-2022

3.1.3	Bankların İT mütəxəssisləri ilə birlikdə beynəlxalq təcrübə əsasında ölkədə API tətbiq sahələrinin müəyyən edilməsi	2021-2022
3.1.4	API tətbiqi üzrə ümumi standartların (tələblərin) hazırlanması və tətbiqi	2022-2023
3.2 QR kod standartın hazırlanması		2021-2022
3.2.1	Ölkədə vahid QR kod standartlarının hazırlanması	2021-2022
3.2.2	QR standartının tətbiqi	2022-2023
3.3 Ödəniş infrastrukturunda kiber təhlükəsizlik tələblərinin gücləndirilməsi (FİNCERT)		2021-2023
3.3.1	Bankların İT və ödəniş infrastrukturunun müəyyən edilmiş təhlükəsizlik tələbləri əsasında qiymətləndirilməsi	2021-2022
3.3.2	İnsidentlər haqda məlumat mübadiləsi sisteminin qurulması	2022
3.3.3	Bütün banklar tərəfindən istifadəsinin təşkil edilməsi	2022-2023
3.4 Bank olmayan ödəniş xidməti təhcizatçılarının fəaliyyəti üzrə nəzarət sisteminin yaradılması		2022-2023
3.4.1	Lisensiya proseslərinin avtomatlaşdırılması imkanlarının nəzərdən keçirilməsi və təkliflərin hazırlanması	2022-2023
3.4.2	Bank olmayan ödəniş xidməti təhcizatçılarının vahid məlumat bazasının yaradılması	2022
3.4.3	Bank olmayan ödəniş xidməti təhcizatçılarının fəaliyyəti üzrə statistik məlumat bazasının yaradılması	2022-2023
İstiqamət 4: Rəqəmsal ödənişlər üzrə inklüzivliyin artırılması və məsafəli bank xidmətlərinə universal çıxışın təmin edilməsi		2021-2023
4.1 Agent bankçılıq modelinin tətbiqinin genişləndirilməsi		2021-2023
4.1.1	Pilot olaraq seçilmiş banklarla agent bankçılıq modelinin sınaqdan keçirilməsi	2021
4.1.2	Regionlarda agent bankçılıq modelinin tətbiqinin və göstərilən xidmətlərin çeşidinin artırılması üzrə ödəniş xidməti təhcizatçıları ilə birgə fəaliyyətin təşkili	2022-2023
4.2 E-KYC sisteminin yaradılması		2021-2022
4.2.1	E-KYC sisteminin yaradılması üzrə beynəlxalq təcrübənin araşdırılması və təkliflərin hazırlanması	2021
4.2.2	E-KYC sisteminin tətbiqi ilə bağlı qanunvericiliyə dəyişiklər layihəsinin hazırlanması və aidiyyəti üzrə təqdim edilməsi	2022
4.2.3	E-KYC sisteminin yaradılaraq istismara verilməsi	2023
4.3 Mərkəzi Bankın rəqəmsal manat üzrə konseptual yanaşmasının müəyyən edilməsi		2021-2023

4.3.1	Beynəlxalq maliyyə qurumları və mərkəzi banklar tərəfindən rəqəmsal valyuta üzrə həyata keçirilən layihələrin araşdırılması və təhlili	2021-2022
4.3.2	Rəqəmsal valyuta üzrə qabaqcıl mərkəzi banklarla əməkdaşlıq platformasının yaradılması	2021
4.3.3	Aparılan tədqiqatlar əsasında rəqəmsal manat üzrə konseptual yanaşmanın müəyyən edilməsi	2022-2023
4.4. Təmassız ödəniş həllərinin tətbiqinin genişləndirilməsi		2021-2023
4.4.1	AÖS üzrə QR ödənişlərin tətbiq sahəsinin genişləndirilməsi	2021-2023
4.4.2	Mobil qurğuların köməyi ilə təmassız ödənişlərin tətbiqinin genişləndirilməsi	2022-2023
İstiqamət 5: Maliyyə savadlığının artırılması, biznes və əhəlinin rəqəmsal ödəniş xidmətlərindən aktiv istifadəyə təşviq edilməsi		2021-2023
5.1 Biznes ödənişlərində elektron yanaşmaların təşviq edilməsi		2021-2023
5.1.1	Biznes-bank münasibətlərinin elektronlaşdırılması, ödənişlərdə kağız daşıyıcılarının minimuma endirilməsi	2021-2022
5.1.2	Ödəniş sənədləri ilə elektron qaimə - fakturalar arasında uyğunluğun təmin edilməsi imkanlarının araşdırılması	2022
5.1.3	Elektron qaimə-fakturaların AÖS infrastrukturuna ilə ödənilməsi imkanlarının yaradılması	2022-2023
5.2 Müxtəlif əhəli qrupları arasında rəqəmsal ödənişlərin təşviq edilməsi		2021-2023
5.2.1	Mərkəzi Bank tərəfindən stimullaşdırıcı lotereyanın keçirilməsi	2021-2023
5.2.2	Beynəlxalq kart təşkilatları ilə birgə stimullaşdırıcı kampaniyaların təşkili	2021-2023
5.3 Rəqəmsal ödənişlər və elektron bankçılıq xidmətləri ilə bağlı ölkəmiqyaslı maarifləndirmə və təbliğatın gücləndirilməsi		2021-2023
5.3.1	Banklarla birgə müştərilərin rəqəmsal ödənişlər və elektron bankçılıq xidmətlərindən aktiv istifadəyə cəlb edilməsi üçün maarifləndirici video çarxların hazırlanması və yayımlanması	2021-2023
5.3.2	Ödəniş sahəsində çalışan bank əməkdaşlarının biliklərinin artırılması istiqamətində təlimlərin təşkili	2021-2023
5.3.3	Müxtəlif hədəf qrupları üzrə vebinarların təşkili	2021-2023